

IV.C INVENTARISATIE EXCURSIE HULSHORSTERZAND 2008

Rudolf van Hengel, Bilthoven, 2008

deelnemers: Ferry van Elven, Karin Gigengack, Rudolf van Hengel, André van Loon, Sjoerd Tiemersma en Willem Verduin

De zonnwende.

Het is natuurlijk de goden bezoeken, om een excursie te houden op 22 juni, de dag na de kortste nacht.

Elk jaar weer als de zon zich terugtrekt beginnen de goden knorrig te worden. De blijde stemming, ontstaan door de dagelijks toenemende aanwezigheid van de zon maakt plaats voor angst. Angst, dat de enorme wolf Fenrir de zon zal verslinden, waardoor eeuwige duisternis zal ontstaan. Fenrir jaagt nu achter de zon aan, waardoor deze wegvlucht en de dagen korter worden en het steeds donkerder wordt.

We hebben het geweten tijdens de excursie. Aanvankelijk belanden we in opperbeste stemming in het open veld van het Hulshorsterzand, nadat we in het bos al een aantal mierensoorten hebben waargenomen.

Op rooftocht!

Juist als we heerlijk in het zonnetje een plekje voor de lunch uitzoeken stuiten we op een rooftocht van *F. sanguinea* werksters, die met poppen in de kaken naar hun nest terugsnellen. Een fenomeen, dat je maar zelden ziet. We volgen het spoor terug, dat tot onze verbazing wel meer dan 50 meter de hei opvoert. Daar zien we de werksters met poppen uit een oude omgevallen boomstam komen. Ook lopen hier enkele *F. fusca* werksters rond. Kennelijk is deze soort het slachtoffer geworden van de rooftocht.

We besluiten hier te lunchen, zodat we nog wat langer de rooftocht kunnen gadeslaan. Tot onze verbazing ontdekken we dat ook *T. caespitum* een nest in dezelfde boomstam heeft gemaakt (afb. IV.7, p. 11). Dat is opvallend, omdat deze soort doorgaans nesten in de grond maakt, die te herkennen zijn aan een aantal keurige cirkelvormige hoopjes zand, soms rond een polletje buntgras. Een enkele keer, als er een wat hogere kruidlaag van gras of hei is, maken ze een 'molshoop'achtig nest boven de grond, zoals we o.a. tijdens het inventarisatie weekend in Hooghalen in 2006 konden waarnemen. Dit type nest in een boomstam is voor mij nieuw.

M. specioides of *M. scabrinodis*?

Na de lunch gaan we verder het open veld op en vinden een aantal knoopmiertjes, die mogelijk *M. specioides* (duinsteekmier) kunnen zijn. Dit is een soort die op zeer schraal terrein aan de kust en bij zandverstuivingen voorkomt. De soort is echter bijna niet te onderscheiden van *M. scabrinodis*, die algemener is. Na een tijdje met onze neus over de grond te speuren vinden we het nest: in een graspol, bestaande uit aarde en organisch materiaal. Dit duidt toch op *scabrinodis*, daar *specioides* doorgaans een nest in de kale grond maakt, met om de opening een laag uitgeworpen (geel) zand. Thuis met de binoculair wordt dit vermoeden bevestigd. De Nederlandse naam van *M. scabrinodis*, moerassteekmier, doet in deze gortdroge omgeving, midden op een groot heideterrein met zandverstuivingen, wat vreemd aan. Misschien is het toch beter om de oude naam, ruwknoopmier (letterlijke vertaling van de wetenschappelijke naam), weer aan te nemen.

Noodweer.

Door het speuren naar het *scabrinodis*-nest is het ons ontgaan, dat het wolkendek flink is toegenomen en in de verte horen we de donder. Kennelijk is de ontstemde dondergod Donar met zijn hamer Mjöllnir aan het smijten. We besluiten terug te keren naar de auto's om de komende regenbui daar af te wachten. Karin en ik zijn het langzaamst en volgen achteraan. Plotseling zegt Karin: "Kijk wat grappig, bij de bosrand regent het en hier is het droog!" Nog geen twee seconden later zijn we doorweekt en lopen te soppen in onze schoenen. Een enorme wolkbreuk heeft ons verrast en de vergezellende rukwinden maken het ons lastig onze regenkleding snel aan te trekken. Op bijgaand kaartje (afb. IV.6, p. 11) is te zien, dat Willem, die al bij de bosrand was, met grote snelheid naar de auto's rent: de positiemarkeringsblokjes van zijn GPS staan op de terugweg een stuk verder uit elkaar dan op de heenweg! Ondanks het noodweer hebben we toch nog 10 soorten gevonden en veel plezier gehad!

Tabel IV.3 Inventarisatie Hulshorsterzand 22 jun 2008

Formicinae - schubmieren		Myrmicinae - knoopmieren	
<i>Formica fusca</i>	+	<i>Myrmica scabrinodis</i>	+
<i>F. sanguinea</i>	++	<i>M. ruginodis</i>	+
<i>Lasius. niger</i>	+	<i>M. sabuleti</i>	+
<i>L. platythorax</i>	++	<i>Tetramorium. caespitum</i>	+
<i>L. psammophilus</i>	+	<i>Leptothorax. acervorum</i>	+
totaal aantal soorten in km ² vak RD 177/483: 10			